

KOMPARATIVNA ANALIZA KURIKULUMA ZA RELIGIJSKO OBRAZOVANJE: PRIMJER ČETIRI KATOLIČKE ZEMLJE

Ankica Marinović Bobinac

Institut za društvena istraživanja, Zagreb

***Sažetak** – Tekst je nastao na temelju šireg rada na projektu Evaluacija nastavnih kurikuluma za obvezno obrazovanje u Hrvatskoj u sklopu kojeg su analizirani kurikulumi 11 europskih zemalja: Finske, Norveške, Švedske, Engleske, Škotske, Irske, Nizozemske, Mađarske, Njemačke, Austrije i Slovenije. Za potrebe ovoga članka iz osnovnog uzorka su, uz Hrvatsku, izabrane Irska, Austrija i Slovenija. Kriterij izbora zemalja je konfesionalan: sve četiri zemlje imaju pretežito katoličku populaciju. Cilj ovoga rada je utvrditi razlike u poučavanju religijskih sadržaja u analiziranim katoličkim zemljama te utvrditi, s obzirom na postulirane ciljeve predmeta, razlike u kompetencijama koje pojedini kurikulum dominantno razvija. Analizirani su kurikulumi za religijsko obrazovanje u sve četiri zemlje.*

Konfesionalno religijsko obrazovanje sastavni je dio školskog programa u tri analizirana kurikuluma, jedino je u Sloveniji zastupljen nekonfesionalni pristup. Rezultati su pokazali da se u Austriji, a naročito u Hrvatskoj, religijski sadržaji posređuju na tradicionalan, konfesionalan način. U oba kurikuluma eksplicitno se povezuju obrazovni s katehetskim, pastoralnim i evangelizacijskim ciljevima. Religijsko obrazovanje u Irskoj karakterizira više konfesionalno-kulturološki nego doktrinarni i normativni pristup religijskom fenomenu, čime se po svojim ciljevima postupno približio nekonfesionalnom pristupu. Pohađanje nastave se ne povezuje s odlaskom u crkvu. U nekonfesionalnom religijskom obrazovanju u Sloveniji apostrofirana je obrazovna razina prezentacije religijskih sadržaja, s naglaskom na prijenosu tradicije i zalaganju za ljudska prava i interkulturalni pristup.

***Ključne riječi:** religijsko obrazovanje, konfesionalno/nekonfesionalno religijsko obrazovanje, vjeronauk, Irska, Austrija, Slovenija, Hrvatska, indikatori religioznosti.*

Uvod

Religija i religioznost kao način čovjekova odnosa prema svijetu, kao mogući odgovor na bitna pitanja čovjekove egzistencije i kao praktično – vrijednosna orijentacija u životu integralni su i aktivni dio kulture. Kao i ostali oblici

ljudskoga duha i religija je aktivni čimbenik svakog socio–kulturnog miljea, stoga i razvoja duhovne i materijalne kulture. Velik je broj praktičnih implikacija religije na ponašanje kako religioznih ljudi i pripadnika određene religijske zajednice, tako i onih koji su izvan nje.

Istraživanja su pokazala da se, za razliku od utvrđenog trenda općeg pada crkvene religioznosti na Zapadu (Berger, 1999; Davie, 2005; Hervieu-Leger, 2000), u tranzicijskim zemljama zbiva proces jačanja tradicionalne crkvene religioznosti kolektivističkog tipa koja sadrži određenu manifestnu socio-kulturnu i nacionalnu identifikaciju i proces jačanja vezanosti ljudi za religiju i crkvu (Aračić, Črpić, Nikodem, 2003; Marinović Jerolimov, 2005; Vrcan, 2001). Došlo je i do ukupnog porasta značenja i utjecaja religije i crkve u društvenom životu.

Zajednička karakteristika koju tranzicijske zemlje dijele sa Zapadom jest porast pluraliteta u vjerovanjima, vrijednostima i stilovima života (širenje novih religijskih pokreta i drukčijih oblika i doživljavanja svetog) (Barker, 1999; Bainbridge, 1995).

Ipak se može reći da je konfesionalno i religijsko pripadanje još uvijek pravilo za većinu građana u Europi, iako se stupanj konfesionalne pripadnosti, religioznosti, vjerovanja u pojedine vjerske dogme, a osobito religijske prakse razlikuje u pojedinim europskim državama (Aračić, Črpić, Nikodem, 2003; Črpić, Zrinščak, 2005).

Religijsko obrazovanje

Škola je jedan od glavnih agensa socijalizacije. Opstoji u konkretnom socijalno-povijesnom kontekstu koji je značajno obilježava. Obrazovni sadržaji u školi uvjetovani su, osim općim rezultatima razvoja temeljnih ljudskih znanja, i tradicijom i kulturom konkretnoga društva. Svaka država se brine da škola prenosi vrijednosti i norme koje su u temelju društvenog života. I druge institucije mogu utjecati na rad škole. Primjer za to je i znatan utjecaj crkava/vjerskih zajednica u različitim područjima društvenoga života (a osobito u obrazovanju) u nekim europskim, a osobito tranzicijskim zemljama (Marinović Bobinac, Marinović Jerolimov, 2006; Kuburić, Vukomanović, 2006; Popov, Ofstad, 2006).

Niz je faktora koji utječu na razinu društvenog utjecaja dominantnih vjerskih zajednica u europskim zemljama, pa tako i u području obrazovanja, a neki od njih su postojanje državne crkve (Engleska, Finska, Norveška, Danska...), odnos religije i nacionalnog identiteta (u većini postkomunističkih zemalja), uloga religijskih institucija i njihovih vođa u povijesti i suvremenosti, porast religijskog pluralizma, traženje vjerskih prava od strane religijskih manjina, ugovori katoličkih zemalja sa Svetom Stolicom (Italija, Austrija, Španjolska, Portugal, Poljska, Hrvatska...), ustavna i zakonska određenja odnosa između države i crkve, interpretacije prava i državnog zakonodavstva itd. (Kodelja, Bassler, 2004).

Većina europskih zemalja ima neku vrstu religijskog obrazovanja. Posredovanje religijskih sadržaja u školama ostvaruje se na sljedeće načine: kao konfesionalno religijsko obrazovanje¹ i kao nekonfesionalno religijsko obrazovanje – kao poseban predmet² ili u sklopu ostalih predmeta.³

Konfesionalnom religijskom obrazovanju je cilj promicati obvezu prema određenoj religiji. U većini razvijenih europskih zemalja u javnim školama (kad je u pitanju konfesionalno religijsko obrazovanje) danas postoji svijest o razlici između religijskog obrazovanja kao dijela obrazovanja u javnim školama i religijske poduke unutar crkve. U skladu s tom sviješću i ciljevi konfesionalnog pristupa religijskom obrazovanju su se u mnogim zemljama promijenili: od katehetskog (rast u vjeri), formativnog, pastoralnog i evangelizacijskoga cilja glavnim ciljem postaju obrazovni i interkulturalni ciljevi, građanski odgoj i odgoj za mir i toleranciju.

Nekonfesionalnom religijskom obrazovanju cilj je prenošenje informacija o religiji/religijama, u svrhu razvijanja društvene tolerancije te osposobljavanje učenika da mogu sagledati različite religije i svjetonazore za eventualni vlastiti osviješteni odabir (Skledar, 2001) i za život u pluralističkom društvu. U idealnoj situaciji o religijama se raspravlja na neutralan, objektivan i balansirani način.

U postkomunističkom razdoblju većina tranzicijskih zemalja opredijelila se za konfesionalno religijsko obrazovanje s elementima klasičnog vjeronauka u javnim školama (koji je u kontinuitetu s vjeronaukom koji je postojao prije 1945. godine). Cilj im je bio pokazati pripadnost kršćanskoj Europi, u kojoj su u međuvremenu zaživjeli suprotni trendovi, u sklopu kojih konfesionalno religijsko obrazovanje, u skladu s društvenim i religijskim promjenama, gubi elemente vjeronauka i dobiva elemente nekonfesionalnog pristupa religijskom fenomenu (Kodelja; Basler, 2004).

Metodologijske napomene

Ovaj tekst je nastao na temelju šireg rada na projektu *Evaluacija nastavnih kurikulumata za obvezno obrazovanje u Hrvatskoj* u sklopu kojeg su analizirani kurikulumi 11 europskih zemalja: Finske, Norveške, Švedske, Engleske, Škotske, Irske, Nizozemske, Mađarske, Njemačke, Austrije i Slovenije. U spomenutom širem radu analizirani su različiti pristupi religijskom fenomenu u osnovnom obrazovanju. U svjetlu osnovnih trendova razvoja religijskog obrazovanja

1 U europskim obrazovnim sustavima se za konfesionalno religijsko obrazovanje koriste sljedeći nazivi: religious education, religious instruction, religion, christian knowledge and religious and ethical education, catechism...

2 Različiti nazivi koriste se i za nekonfesionalno religijsko obrazovanje: religijska kultura, znanost o religijama, etika, religije i etika, povijest religija.

3 Ta dva pristupa razlikuju se po mnogo čemu – gdje i kada se održavaju, tko ih poučava, gdje se nalaze u nastavnom programu i koje se metode koriste u poduci i u ocjenjivanju.

u europski kontekst je smješten i hrvatski kurikulum za religijsko obrazovanje. Za potrebe ovoga članka iz osnovnog uzorka su, uz Hrvatsku izabrane Irska, Austrija i Slovenija. Kriterij izbora zemalja je konfesionalni: sve četiri zemlje imaju pretežito katoličku populaciju⁴.

Cilj ovoga rada je utvrditi razlike u poučavanju religijskih sadržaja u analiziranim katoličkim zemljama te utvrditi, s obzirom na postulirane ciljeve predmeta, razlike u kompetencijama koje pojedini kurikulum za religijsko obrazovanje dominantno razvija.

Analizirani su kurikulumi za religijsko obrazovanje u sve četiri zemlje.

Neki indikatori religioznosti u analiziranim zemljama

U sve četiri analizirane zemlje prevladava stanovništvo katoličke provenijencije. Dvije su razvijene zapadnoeuropske zemlje – Irska i Austrija, a dvije su postsocijalističke srednjoeuropske zemlje – Hrvatska i Slovenija.

Tablice koje slijede pokazuju neke indikatore religioznosti u analiziranim zemljama: konfesionalnu pripadnost⁵ i pripadnost Katoličkoj crkvi⁶, religijsku samoidentifikaciju⁷, pohađanje bogoslužja⁸ i vjerovanje u neke temeljne kršćanske transcendentne stvarnosti, prema istraživanju *European Values Study* (1999/2000).

Tablica 1. Neki indikatori religioznosti (u %)

Zemlja	Konfesionalna pripadnost	Pripadnost katoličkoj crkvi	Religijska samoidentifikacija	Pohađanje bogoslužja (jednom mjesečno ili više)
Austrija	88.1	91.5	79.5	42.5
Hrvatska	86.8	97.8	83.7	50.2
Irska	90.7	95.9	74.0	67.4
Slovenija	70.0	94.9	70.2	30.7

Razliku do 100% čine odgovori "ne".

4 Kriterij određivanja katoličkih zemalja preuzet je iz studije *U potrazi za identitetom*, nastale na temelju rezultata istraživanja *European Values Study* 1999/2000 (2005), prema kojoj su katoličke zemlje one u kojima se više od 70% građana izjasnilo katolicima. Osim analiziranih zemalja pripadaju im i Italija, Španjolska, Portugal, Sjeverna Irska, Poljska i Malta.

5 Postavljeno je pitanje: Pripadate li nekoj religijskoj denominaciji? Ponuđeni su odgovori "da" i "ne".

6 Odmah je slijedilo pitanje: Kojoj? Ponuđeno je pet odgovora: katolik, protestant, evangelik, pravoslavni, ostalo. Odgovarali su samo ispitanici koji su na prethodno pitanje odgovorili pozitivno.

7 Postavljeno je pitanje: Nezavisno od toga idete li u crkvu ili ne, biste li mogli reći da ste: religiozni, nereligiozni, uvjereni ateist.

8 Postavljeno je pitanje: Osim vjenčanja, pogreba i krštenja, kako često odlazite na bogoslužje? Ponuđeni su sljedeći odgovori: više nego jednom mjesečno, u posebnim prilikama, nikada.

Iz tablice je vidljivo da se u sve četiri zemlje visok postotak ispitanika konfesionalno odredio i da većinu konfesionalno samoodređenih čine katolici. Vrlo je visoka razina religioznosti ispitanika, a u odnosu na druge europske zemlje, visok je i postotak pohađanja bogoslužja. Iz podataka se vidi da su navedeni indikatori religioznosti najniži u Sloveniji. Ostali indikatori su podjednako visoki u ostale tri zemlje (Irska se posebno ističe vrlo visokim postotkom pohađanja bogoslužja).

U sljedećoj tablici predstavljeni su rezultati temeljnih crkvenih vjerovanja: u Boga, u život poslije smrti, pakao raj i grijeh.

Tablica 2. Vjerovanja (u %)

	Vjerovanja u:				
	Boga	Život poslije smrti	Pakao	Raj	Grijeh
Austrija	86.8	59.0	18.3	41.5	61.3
Irska	95.5	79.2	53.3	85.3	85.7
Hrvatska	91.6	67.7	55.2	61.3	75.2
Slovenija	65.2	32.1	20.3	27.6	43.2

Razliku do 100% čine odgovori "ne".

Crkvena vjerovanja u sve četiri zemlje hijerarhijski su strukturirana (na vrhu je vjerovanje u Boga, onda vjerovanje da postoji grijeh, život poslije smrti, raj, a na zadnjem mjestu je vjerovanje da postoji pakao), fragmentirana su, a među njima je najrasprostranjenije vjerovanje u Boga, što se poklapa s rezultatima iz većine istraživanja.⁹ Najveći postotak ispitanika koji vjeruju u Boga je u Irskoj i u Hrvatskoj, a najniži u Sloveniji. Najmanje su prihvaćena vjerovanja u postojanje pakla i grijeha i to najmanje u Sloveniji (vjerovanje u pakao je u Austriji još niže) a najviše u Irskoj i Hrvatskoj. Iako je po različitoj prihvaćenosti pojedinih vjerovanja u sve četiri zemlje očito da se radi o procesu disolucije dogmatskog sustava, ti postoci su u Irskoj, Austriji i Hrvatskoj još uvijek visoki u odnosu na Sloveniju koja je po indikatorima vjerovanja bliska najsekulariziranijim europskim zemljama (Danskoj, Švedskoj, Francuskoj, Češkoj).

Gotovo sve analize europskih društava ističu činjenicu da su zemlje s većim udjelom katolika u načelu manje sekularizirane, što se pripisuje uglavnom doktrinarnom i organizacijskom ustroju Katoličke crkve (Črpić, Zrinščak, 2005). Iz ove kratke analize može se zaključiti da je Slovenija najsekulariziranija od analiziranih katoličkih zemalja, što se naročito vidi iz indikatora pohađanje bogoslužja i vjerovanja¹⁰.

9 Rezultati European Values Study pokazuju da je u izrazito sekulariziranim europskim zemljama (gdje su indikatori vjerovanja i razina pohađanja bogoslužja vrlo niski) religijska samoidentifikacija ispitanika relativno visoka, što ukazuje na zaključak da su se ispitanici udaljili od crkve i tradicionalnih vjerovanja, ali ne i od Boga kojega shvaćaju na personaliziraniji način.

10 Najniži postotak pohađanja bogoslužja zabilježen je u Rusiji, Švedskoj, Estoniji, Češkoj, Danskoj i Francuskoj (između 9% i 12%).

Analiza kurikuluma s obzirom na razlike u poučavanju religijskih sadržaja i postulirane ciljeve predmeta

Irska

Irski kurikulum je rađen u svjetlu dva šira koncepta – slavljenja jedinstvenosti djeteta i osiguravanja razvoja djetetovog punog potencijala.¹¹ Predstavljen u sedam kurikularnih područja. Jedno od njih je i *religijsko obrazovanje* (religious education) što je naziv kurikularnog područja i predmeta.

U nastojanju za razvijanjem punog potencijala pojedinca, kurikulum za religijsko obrazovanje uzima u obzir učenikove afektivne, estetičke, duhovne, moralne i religijske potrebe. Duhovna dimenzija je fundamentalni aspekt individualnog iskustva, i njen religijski i kulturalni izraz je sastavni dio irske kulture i povijesti. Religijsko obrazovanje omogućava djetetu razviti duhovne i moralne vrijednosti i stjecanje znanja o Bogu. Predmet je konfesionalno orijentiran i dio je redovite školske satnice. Izrada kurikuluma za religijsko obrazovanje odgovornost je crkvenih vlasti i on nije uključen u školski kurikulum. Dužnost Crkve je da nadgleda poučavanje i provođenje nastave predmeta.

Religijski sadržaji posreduju se i u sljedećim predmetima, odnosno kurikularnim područjima: u *irskom jeziku i književnosti*, unutar kurikularnog područja *društveno, okolišno i znanstveno obrazovanje* (social, environmental and scientific education), u okviru predmeta *povijest* i unutar kurikularnog predmeta *društveno, osobno i zdravstveno obrazovanje* (social, personal and health education). *Religijsko obrazovanje* je izborni predmet, predaje se u svim razredima, 2 sata i 30 minuta tjedno ili 5% godišnjeg fonda nastavnih sati i dio je redovite školske satnice.

Ciljevi predmeta *religijsko obrazovanje* navedeni su u dokumentu *Religious education syllabus* koji se odnosi samo na učenike između 12 i 15 godina.

Tablica 3. Opći ciljevi predmeta religijsko obrazovanje

Opći ciljevi
<ul style="list-style-type: none">– razviti osjetljivost za duhovnu dimenziju života;– razviti sposobnost za etičke prosudbe;– razviti znanje i razumijevanje za vlastitu religijsku tradiciju i vjerovanja, s uvažavanjem religijskih tradicija i vjerovanja drugih;– poticati svijest da je ljudska potraga za smislom zajednička svim ljudima, svih godišta i u svim vremenima;– istražiti kako je takva potraga za smislom nalazila i nastavlja nalaziti izraz u religiji;
<ul style="list-style-type: none">– identificirati kako su razumijevanja boga, religijskih tradicija i posebno, kršćanske tradicije doprinosila kulturi u kojoj živimo i nastavljaju utjecati na osobni životni stil, interpersonalne odnose i odnose između pojedinaca i njihovih zajednica;– uvažavati bogatstvo religijskih tradicija i prihvaćati ne-religijsku interpretaciju života;– pridonositi duhovnom i moralnom razvoju učenika.

¹¹ Irski kurikulum utemeljen je na filozofiji obrazovanja koja podrazumijeva sljedećih pet principa: cjeloviti i harmonični razvoj djeteta, važnost poštivanja individualnih razlika, važnost metoda aktivnosti i otkrivanja, integrativnu prirodu kurikuluma i važnost učenja baziranog na okolini.

Konkretni ciljevi predmeta dani su u dva dijela od kojih svaki ima po tri teme. U prvom dijelu učenici biraju dvije od tri teme, dok su u drugom dijelu obavezne sve tri teme.

Tablica 4. Konkretni ciljevi predmeta

Konkretni ciljevi predmeta	
Prvi dio	
Vjerske zajednice	<ul style="list-style-type: none"> – istražiti prirodu i oblike ljudskih zajednica; – identificirati karakteristike vjerskih zajednica/crkvi; – istražiti kako se te karakteristike pojavljuju u vjerskim zajednicama/crkvama, s lokalnim, nacionalnim i internacionalnim primjerima;
Temelji religije – kršćanstvo	<ul style="list-style-type: none"> – istražiti kontekst u kojem je Isus rođen; – identificirati evanđelja kao glavne izvore znanja o Isusu; – ispitati značenje života, smrti i uskrsnuća Isusa za njegove sljedbenike, tada i danas;
Temelji religije – velike svjetske religije	<ul style="list-style-type: none"> – istražiti detaljno velike svjetske religije; – ispitati utjecaj tih religija na njihove sljedbenike danas i na druge pojedince i zajednice;
Drugi dio	
Pitanje vjere	<ul style="list-style-type: none"> – istražiti religijsku situaciju danas; – identificirati početak vjerovanja postavljanjem pitanja i traganjem za odgovorima; – prepoznati izraze ljudskog propitivanja u modernoj kulturi; – identificirati karakteristike religijskog vjerovanja; – ispitivati izazove religijskom vjerovanju danas; – ponuditi mogućnosti za istraživanje i promišljanje osobnih vjerskih pozicija;
Slavljenje vjere	<ul style="list-style-type: none"> – pokazati kako su rituali i štovanje uvijek bili dio ljudskog odgovora na život i misterij Boga; – identificirati kako zajednice svoje svakodnevne poslove izražavaju u različitim oblicima rituala; – istražiti iskustvo štovanja;
Moralni izazov	<ul style="list-style-type: none"> – istražiti ljudsku potrebu za uređivanjem odnosa na osobnoj, društvenoj i globalnoj razini; – istražiti različite načine na koje ta potreba može biti izražena; – istražiti kako se ta potreba izražava u građanskim i zakonskim kodovima; – pokazati kako je religijsko vjerovanje izraženo u posebnim moralnim vizijama; – istražiti moralne vizije dvije velike svjetske religije, od kojih je jedna kršćanstvo; – analizirati utjecaj tih vizija na živote vjernika i nevjerujućih u povezanosti s nekim suvremenim moralnim pitanjima.

Iz tablica je vidljivo da su ciljevi predmeta *religijsko obrazovanje* dominantno usmjereni na razvijanje kompetencija znanja (a znanje je i jedna od dimenzija religije) – prije svega o kršćanstvu odnosno katoličanstvu. Uz povijesni vidik, naglasak je i na suvremenoj religijskoj situaciji u svijetu. Dimenzija znanja podrazumijeva i znanje o drugim religijama i o nereligioznim svjetonazorima. Posljedična dimenzija religije (kako religijska uvjerenja utječu na svakodnevni život vjernika i vrijednosti koje oni prihvaćaju) također je neodvojiva od religije. Stoga je kao cilj istaknuto i razvijanje vrijednosnih kompetencija u sklopu kojih su naglašene i interkulturalne kompetencije. Kao vrlo važan naglašen je i aspekt religioznog iskustva.¹² U irskom kurikulumu za religijsko obrazovanje elementi vjeronauka gotovo da su sasvim nestali. Kao cilj nisu prisutna katehetska nastojanja, ni pastoralna aktivnost, a niti vjeronauku imanentno nastojanje za svjedočenjem vjere (evangelizacija).

Austrija

Religijski sadržaji se u austrijskim osnovnim školama posreduju na dva načina: kroz poseban predmet koji se zove *religija* (Religion) i integrirani su u neke druge predmete (materinji jezik, povijest i socijalna politika).

Religija je konfesionalno intoniran predmet, a u katoličkoj varijanti po sadržaju u velikoj mjeri odgovara katoličkom vjeronauku kakav se poučava u hrvatskim školama.¹³ Nastava ovoga predmeta shvaćena je kao susret s religijskom poviješću i sadašnjošću kršćanstva, osobito katoličanstva, ali i drugih kršćanskih denominacija i drugih religija. Predmet doprinosi pripremanju učenika za život, razvijanju identiteta u pluralističkoj kulturi u kojoj učenici žive, a koja je «bitno impregnirana kršćanstvom» i razumijevanju i toleranciji prema ljudima koji imaju drukčije svjetonazore. Predmet je orijentiran na biblijsko otkrivenje i crkvene tradicije. Polazi od učeničkog iskustva života i svijeta. Crkvene vlasti određuju doktrinarni sadržaj, programe, odobravaju udžbenike, pripremaju nastavnike i daju im potvrdu o prikladnosti za obavljanje vjeroučiteljskog posla.

Predmet je obavezan¹⁴ i poučava se u svim razredima obaveznog osnovnog obrazovanja. Nastava se odvija 2 sata tjedno od 1. do 9. razreda.

Ciljevi su formulirani u dvije grupe: kao ciljevi predmeta *religija*, bez obzira na konfesionalnu varijantu i kao ciljevi predmeta za katoličku i evangeličko – luteransku varijantu predmeta.

12 U predmetu *religijsko obrazovanje* apostrofirane su različite metode poučavanja: analiza slučaja, vježbe rješavanja problema i donošenja odluka, simulacija igara, igranje uloga, prezentacija i interpretacija podataka, aktivnosti samovrednovanja, diskusija, grupni rad, učenje bazirano na aktivnosti. Apostrofira se integrirano učenje.

13 Kada je devedesetih godina u Hrvatskoj uveden vjeronauk u javne škole, u koncipiranju programa i udžbenika najviše je korišteno austrijsko iskustvo, osobito kad se radilo o programima i udžbenicima za srednje škole.

14 Posebno se odvija za katoličke, evangeličke, starokatoličke, židovske i islamske polaznike, s posebnim, različitim programima.

Tablica 5. Ciljevi nastave predmeta religija

Ciljevi	
<i>Opći ciljevi predmeta bez obzira na konfesionalnu varijantu</i>	<ul style="list-style-type: none"> – ponuditi cjelovitu izobrazbu (kognitivnu, afektivnu, orijentiranu na djelovanje) kroz konfrontaciju s različitim svjetonazorima; – senzibilizirati učenike za religijsko iskustvo, otvoriti ih za duboku tajnu ljudske egzistencije i vježbati slikovni jezik religije; – osposobiti ih za odgovorno odlučivanje i razvijati osjetljivost i poštovanje prema ljudima s različitim pogledima; – približiti ih kulturi u kojoj žive koja je bitno impregnirana kršćanstvom; – reflektirati ohrabivanje za život u zajednici, koji se bazira na pravednosti, slobodi, čuvanju stvorenog;
<i>Ciljevi katoličke varijante predmeta</i>	<ul style="list-style-type: none"> – opažati raznovrsne božje slike te se baviti vlastitim Božjim poimanjem i trojstvom Božjim, na način na koji se javlja u oslobađajućoj biblijskoj poruci (Pitanje Boga); – živjeti svjesno u svijetu kulturne i religiozne različitosti, te se pri tome baviti različitim načinima života i vjerovanja, kao i vježbanjem tolerantnosti i poštovanja (Religija/religije); – osvijestiti upitnost života u svjetlu društvenih i individualnih graničnih situacija, i pri tome upoznati različite putove za svladavanje krivnje, patnje i smrti (Blaženstvo/patnja; spasenje); – orijentirati se u svijetu koji s jedne strane pruža mnoštvo životnih mogućnosti, a s druge smanjuje životne šanse, i kod toga otkriti vlastito i tuđe dostojanstvo, te razviti mogućnosti solidarnog života i djelovanja (Sloboda – odgovornost); – zauzeti poziciju u svijetu u kojem se koriste i zloupotrebljavaju resursi, mogućnosti potrošnje i stvaranja, te kod toga ostaviti otvorenom težnju za «životom u bogatstvu», te zahvalno i odgovorno pojmiti sebe kao Božje stvorenje i svijet kao Božje djelo (Božje stvaranje); – svjesno živjeti u svijetu slika i medija, te razumjeti smislene religijske načine izražavanja (Simboli – rituali; sakramenti); – prekinuti ubrzavanje života i brzi zaborav, te kroz unutarnji mir u svojoj kulturi otkriti kršćanske korijene i njihovu crkvenu pojavnost, te svetkovati (Vjera/crkva).

Opći cilj predmeta *religija* (bez obzira na konfesionalnu varijantu) je razvijanje konfesionalnog aspekta, poučavanje u vjeri, «kultiviranje vjere» (Skledar, 2001), što i jest stvarni cilj vjeronauka kada je on shvaćen kao kateheza. Radi se o kurikulumu kojem je osnovni cilj religijski, što uključuje i intervenciju u dimenziju religioznog iskustva koje je bit svake vjere, pa se nastoji na «senzibilizaciji za religijsko iskustvo» i «otvaranju duboke tajne ljudske egzistencije». Taj osnovni cilj je jasno vidljiv na razini općih ciljeva predmeta, a još je vidljiviji na konfesionalnoj razini, osobito u njezinoj katoličkoj varijanti. Ističe se i važnost prijenosa kršćanske tradicije, «čuvanje stvorenog», na čemu se između ostalog bazira i zajednica u kojoj učenici žive.

Uvod u ciljeve predmeta *religija* u katoličkoj varijanti je sljedeća rečenica: «Život predstavlja izvorno mjesto Božjeg blaženog djelovanja», koja upućuje da se radi o poučavanju u vjeri, dakle, vjeronauku. Osnovni cilj predmeta je rast i

razvoj u vjeri. Apostrofira se, u katoličkom svjetlu, razmatranje «transcendentnih stvarnosti» koje su jedini odgovor na društvene i individualne granične životne situacije (krivnja, patnja, bolest, smrt), religiozno iskustvo, doktrinarne teme (temeljnih kršćanskih (katoličkih) vjerovanja), obredna dimenzije religioznosti, posljedična dimenzija (vrijednosne kompetencije) i Katolička crkva kao institucija koja postoji u svijetu. Naglašena je i važnost razvoja interkulturalnih kompetencija («živjeti svjesno u svijetu kulturne i religiozne različitosti», «vježbanjem tolerančnosti i poštovanja»¹⁵).

Slovenija

Mada je Rimokatolička crkva najveća religijska zajednica u Sloveniji u školama ne postoji katoličko religijsko obrazovanje. Zakon o organizaciji i financiranju obrazovanja 1996. godine određuje «autonomiju škola». Država se obavezala na neutralnost i toleranciju kao i na provođenje aktivnosti koje su neindoktrinirajuće i ne-prozelitske. Zakon zabranjuje religijske aktivnosti unutar javnog sektora škola, što u praksi znači da nije dozvoljeno: 1. održavati konfesionalno religijsko obrazovanje odnosno poučavanje u razredima; 2. imati nastavne sadržaje ili učitelje koje je odredila religijska zajednica i 3. organizirati religijske službe.¹⁶ U školama javnog sektora nekonfesionalno obrazovanje o religiji (religijama) dio je nacionalnog kurikuluma. Syllabus za predmet je pripremila ekspertna grupa filozofa, sociologa, teologa (katoličkih i evangeličkih) i pedagoga.

Poseban predmet kojim se posreduju religijski sadržaji zove se *religije i etika* (verstva in etika). Religijski sadržaji su integrirani i u druge obavezne predmete kao što su povijest, slovenski jezik, etika i društvo. Predmet *religije i etika* je novi predmet koji je uveden kao dio reforme osnovnog obrazovanja. Ima status (obavezno) izbornoga predmeta.¹⁷ Poučava se tri godine, u 7, 8 i 9. razredu (13 do 15 godina). U programu se poštuju tri temeljna načela:

1. da su religiološki sadržaji obrađeni u tri zaokružene cjeline od kojih je svaka za sebe koherentna;
2. da je pri načinu obrade religijske problematike u svakom razredu na djelu pristup koji je primjeren starosnom/ razvojnom stupnju učenika;

15 Navode se i neka didaktička načela za predmet *religija*. Ističe se sistematičnost, povijest pojedine religije treba razmatrati u vremenskom i prostornom kontekstu toga vremena, a ne na temelju suvremenih kriterija. Treba koristiti komparativnu metodu (pronalaženje sličnosti i razlika između pojedinih religija i unutar jedne religije – između različitih konfesija). Temeljne religijske pojmove treba objašnjavati u skladu s dobi učenika. U nastavi treba koristiti različite medije, razgovore s pripadnicima različitih religija i njihova svjedočanstva, izlete i posjete različitim mjestima koja imaju religijsko značenje. Treba razvijati vještine i kulturu diskutiranja i komunikacijske kompetencije.

16 Sve to je dozvoljeno u privatnim školama, koje mogu osnivati i religijske zajednice, ali one nisu dio javne obrazovne mreže.

17 Predmet mogu poučavati nastavnici koji imaju fakultetsku diplomu iz teologije (laičke), religijskih studija, sociologije, filozofije, kulturologije, psihologije, povijesti i slovenskog jezika, s tima da su završili dodatno obrazovanje iz predmeta izvan fakulteta gdje su dobili diplomu.

3. da se etička i životna pitanja za obradu u određenim godištim biraju s aspekta potreba učenika određenog godišta. Temeljno znanje o religijama koje dobije učenik u *povijesti* i u predmetu *etika i društvo*, omogućuje da se lako uključi u više godišta *religija i etike*.

Teme odnosno sadržaji su birani iz dva ishodišta:

- a) teme i sadržaji koji su relevantni za cjelovito i raščlanjeno poznavanje religija – obrađuju se tako, da se nadovezuju na iskustva i pitanja učeničkog životnog i misaonog svijeta ili se usmjeravaju njima («religiološke teme»);
- b) teme koje se pojavljuju u učenikovom životnom i misaonom svijetu – njihova razrada i refleksija traži i pokazuje veze sa svijetom vjera i nereligijskih svjetonazora («životne teme»).

Obje vrste tema/sadržaja susreću učenici i u predmetu *etika i društvo*. Predmet *religije i etika* obrađuje te teme/sadržaje temeljitije i raščlanjenije i s aspekta njihove povezanosti s religijama.

Predmet *religije i etika* ne pretpostavlja uvijek isključivo vezanje etike za religiju niti svodi religiju na etička pitanja. Navedeni su opći ciljevi predmeta i konkretni predmetni ciljevi po razredima (uz ciljeve je naveden sadržaj tema, osnovni pojmovi, poveznice s drugim predmetima i standardi znanja).

Tablica 6. Ciljevi predmeta religije i etika

Ciljevi
<ul style="list-style-type: none"> – proširenje, dopunjavanje, diferenciranje i problematiziranje znanja koja su o religijama i etici učenici dobili u obaveznim predmetima; – dobivanje objektivnog znanja i širine vidika iz područja; – razvijanje sklonosti i sposobnosti za oblikovanje svijesti o samom sebi, svom identitetu, svojim ciljevima, mogućnostima i granicama; – razvijanje sposobnosti za razumijevanje drugih ljudi, za suradnju s njima, za solidarnost i spremnost za dogovorno (dijaloško) rješavanje konflikata; – razvijanje sposobnosti za suočavanje s pitanjima smisla, za spoznavanje različitih religijskih i nereligijskih svjetonazora, za upoznavanje različitih tradicija i perspektiva kao uporišta i poticaja pri usmjeravanju i osmišljavanju vlastitog života; – razvijanje mogućnosti za etičko prosuđivanje i spremnosti za su/odgovornost za sebe, za druge ljude i prirodu; – stjecanje kritičkog odnosa prema religijskim (i nereligijskim) tradicijama; – spoznavanje uloge religija pri oblikovanju različitih civilizacija, osobito kršćanstva pri razvoju evropske kulture i pri oblikovanju slovenskog naroda; – osposobljavanje za kritičnost prema negativnim pojavama u vezi s religijom i religijama (nepoštivanje jednakopravnosti pripadnika različitih religija te religioznih i nereligioznih, netrpeljivost, fanatizam, ideološki/vjerski monopol); – priprema učenika na kritičan i konstruktivan ulazak u pluralno društvo, osobito s obzirom na njegov religijsko-etički pluralizam.

Glavna funkcija predmeta je obrazovanje učenika u području religije i etike na objektivnan, kritičan i pluralan način i daljnje produbljivanje znanja koja su učenici stekli u drugim predmetima. Etika je shvaćena kao «razrada moralnih dimenzija međuljudskih odnosa i životnih pitanja», a ne kao posebna filozofska di-

sciplina. Dakle osnovni cilj je razvijanje kompetencija znanja, vještina i vrijednosti vezanih za različite religijske i nereligijske svjetonazore, odnosno sistematizacija i kontekstualizacija takvih znanja koja su učenici dobili kroz druge predmete. Pristup je religiološki, dakle multidisciplinarnan, objektivan i vrijednosno neutralan. Cilj je i razvijanje vrijednosnih kompetencija koje su posebno važne za učenje življenja u pluralnom, demokratskom, civilnom društvu, osobito kada su u pitanju ljudska prava. S tim vrijednostima povezan je i razvoj interkulturalnih kompetencija. Uz ulogu prijenosa tradicije (pomaganja u formiranju nacionalnog i europskog identiteta učenika), ističe se i važnost razvoja socijalnih kompetencija, «priprema učenika na kritičan i konstruktivan ulazak u pluralno društvo, osobito s obzirom na njegov religijsko-etički pluralizam».¹⁸

Hrvatska

Međunarodnim ugovorom «O suradnji na području odgoja i kulture», koji je potpisan 1996. godine između Republike Hrvatske i Svete Stolice, hrvatska država obavezala se omogućiti izvođenje nastave katoličkog vjeronauka u osnovnim i srednjim školama te predškolskim ustanovama. Kao rezultat potpisivanja toga ugovora slijedio je (provedbeni) «Ugovor o katoličkom vjeronauku u javnim školama i vjerskom odgoju u javnim predškolskim ustanovama», koji su potpisali Hrvatska biskupska konferencija i Vlada Republike Hrvatske, a koji je ozakonio vjeronauk u javnim školama. Odlučeno je da će se katolički vjeronauk izvoditi u sklopu nastavnog plana, kao obavezan predmet (kada se izabere) dva sata tjedno, pod istim uvjetima pod kojima se izvodi nastava ostalih obaveznih predmeta (osobito s obzirom na položaj unutar rasporeda sati).¹⁹

Katolički vjeronauk, prema Programu (1999.), naglasak stavlja na cjeloviti odgoj čovjeka, te imajući u vidu religioznu dimenziju, na promicanje osobnih i društvenih općeljudskih i vjernih vrednota. Konfesionalno obilježje vjeronauka utemeljeno je na univerzalnom odgojnom i kulturnom značenju religiozne činjenice za osobu, kulturu i cijelo društvo. Načela školskog vjeronauka su sljedeća: vjernost

18 Pri konkretnom izvođenju nastave, nastavnik treba poštivati sljedeće kriterije (koji važe i kod drugih predmeta): kriterij sistematičnosti i životnosti, kriterij razvojne dobi učenika, kriterij iskustva i temeljnih potreba učenika pri izboru sadržaja, kriterij istraživanja problema i kriterij djelatnog uključivanja svakog učenika, kriterij dosizanja spoznajnih, socijalnih, emotivnih, motivacijskih, estetskih i moralno etičnih ciljeva. Pri odabiru oblika i metoda rada nastavnik treba dati prednost onima koje učenike potiču na samostalno usvajanje znanja, razmišljanje i prosuđivanje: metodu razgovora, rad na tekstu, oblike grupnog rada i rada na projektima. Nastavnik treba što više koristiti slikovno gradivo, audiovizualna sredstva i grafički materijal.

19 Nakon donošenja Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica u Hrvatskoj (2002.) i nekim drugim vjerskim zajednicama je pružena mogućnost sklapanja ugovora s državom koji bi regulirali određena područja djelovanja zajednice pa tako i izvođenje vjeronauka u školama. Dakle, prihvaćen je pristup koji omogućava izvođenje konfesionalnog vjeronauka u školama, u više konfesionalnih varijanti. Nastavne programe vjeronauka izradilo je 6 vjerskih zajednica, a potvrdilo ih je Ministarstvo prosvjete i sporta Republike Hrvatske 1991. godine za katolički, pravoslavni, islamski, židovski vjeronauk, te za adventiste i Crkvu Isusa Krista svetaca posljednjih dana.

Bogu i čovjeku, ekumenska i dijaloška otvorenost i korelacija u vjerskom odgoju i obrazovanju (međupredmetna korelacija u skladu s načelima cjelovitog odgoja učenika) i interkulturalni pristup vjerskom odgoju i obrazovanju.

Svrha katoličkog vjeronauka u osnovnoj školi je sustavno i skladno teološko-ekleziološko i antropološko-pedagoško povezivanje Božje objave i crkvene tradicije sa životnim iskustvom učenika. Cilj mu je ostvarivanje sustavnog i cjelovitog, ekumenski i dijaloški otvorenog upoznavanja katoličke vjere na informativno-spoznajnoj, doživljajnoj i djelatnoj razini radi postignuća zrelosti kršćanske vjere i cjelovitog općeljudskog i vjerskog odgoja učenika. Takvom obavezno-izbornom predmetu kao što je vjeronauk u osnovnoj školi nije predviđen alternativni predmet. Religijski se sadržaji, osim kroz vjeronauk, posreduju i kroz neke druge predmete: povijest, geografiju, književnost i umjetnost.

Sljedeća tablica pokazuje osnovne ciljeve katoličkog vjeronauka u Hrvatskoj.

Tablica 7. Ciljevi predmeta vjeronauk

Ciljevi
<ul style="list-style-type: none"> - otvorenost prema posljednjim pitanjima (smisla čovjekova života i svijeta, odnosa vremenitog i vječnog...); - ostvariti zrelu ljudsku i vjerničku osobnost, na individualnoj i društvenoj razini, u svim dimenzijama čovjekova života: tjelesnoj, duhovnoj i duševnoj; - postići ljudski i kršćanski odgoj savjesti u odnosu prema sebi, drugima, društvu i svijetu općenito, na temelju Božje objave, kršćanske tradicije i crkvenog učiteljstva; - shvatiti biblijske poruke i povezati ih sa svakodnevnim osobnim i društvenim životom; - shvatiti i razumjeti osnovna doktrinarna pitanja o Bogu, Duhu Svetom, trojedinosti Boga, Isusu Kristu, otajstvu Božje ljubavi, o Crkvi kao sakramentu spasenja među ljudima; - upoznati snagu jedinstva, zajedništva i služenja Kristove crkve koja je sakrament spasenja među ljudima i osposobiti ih za kvalitetno življenje svojega poslanja i služenja u Crkvi; - razumjeti značenje povijest spasenja i povijesti Crkve koja izvršava Kristov nalog evangelizacije i služenja na različitim područjima crkvenoga i društvenog života kako u cijeloj Crkvi tako i u hrvatskom narodu: socijalnom, kulturnom, znanstvenom, prosvjetnom...; - razviti osjećaj i osobni stav zahvalnosti za Božju beskrajnu ljubav i dobrotu i osposobiti učenike za uzajamno bratsko služenje, dobrotu, socijalnu pravdu, solidarnost i pomoć te osjećaj zahvalnosti jednih prema drugima; - upoznati i ucijepiti u vlastiti život cjeloviti kršćanski moral, Isusov zakon ljubavi i služenja kao istinski način kršćanskog života; - upoznati i iskusiti duhovnu snagu i spasenjsku vrijednost liturgijskih i crkvenih slavlja, sakramenata, pobožnosti i vjerničkog života; - upoznati druge i različite i izgraditi osjećaj poštovanja prema različitim kulturama, konfesijama i religijama (ekumenska i dijaloška dimenzija); - otkriti uzroke sukoba i nerazumijevanja između roditelja i djece, među odraslima, među ljudima i narodima i osposobiti ih za prevladavanje sukoba i nerazumijevanja da bi izgradili skladan osobni i društveni život;
<ul style="list-style-type: none"> - upoznati ulogu obitelji i razviti osjećaj vlastite odgovornosti u obitelji i široj društvenoj zajednici; - upoznati način i put odupiranja negativnim životnim iskušenjima i problemima, osobito u doba sazrijevanja i mladosti, kako bi postigli punu ljudsku i vjerničku zrelost; - razviti duhovne i druge stvaralačke sposobnosti istinskim «govorom vjere» i sveobuhvatnim pristupima u zajedničkom radu da se ostvari cijelost vjerskog odgoja i obrazovanja (pismeno, usmeno, likovno, glazbeno, scensko i molitveno izražavanje).

Iz tablice je vidljivo da je naziv predmeta ujedno i njegov program. Osnovni cilj je razvijanje kompetencija znanja, vještina i vrijednosti vezanih za katoličku konfesiju. Prirodu ciljeva iz tablice najbolje ilustrira sljedeća rečenica iz Programa: “Katolički vjeronauk u školi nije tek puko posredovanje informacija i znanja, nego on obuhvaća učenika u totalitetu njegove osobnosti, tj. nastoji obuhvatiti sve bitne odgojno–obrazovne ciljeve koji omogućuju učenje, izgradnju stavova, slavljenje, te životno ostvarenje i svjedočenje vjere u osobnom i društvenom životu učenika» (Program, 2003:3). Slične ciljeve ima i vjerski odgoj u crkvenoj zajednici, iako on naglašava «uvođenje u osobno iskustvo vjere» (Program, 2003) koje se najdjelotvornije uči, slavi i živi u konkretnoj vjerničkoj zajednici. No s obzirom, kako se to kaže u programu, da se stvarni život ne može umjetno dijeliti na obitelj, školu, župu i sl., župna kateheza i školski vjeronauk se stoga nadopunjuju i prožimaju, što je vidljivo iz ciljeva u tablici, ali i iz vjeronaučne prakse u zadnjih osamnaest godina. Dakle, iz ciljeva u tablici jasno je vidljivo da se osim u svrhu konfesionalnog obrazovanja, vjeronauk javlja i kao katehisis (rast i razvoj u vjери) da ima pastoralni cilj (povezivanje s crkvenom praksom – slavljenjem)²⁰ ali i evangelizacijski cilj (svjedočenje vjere u osobnom i društvenom životu učenika). Inače, može se reći da je u programu prisutna unutarnja koherencija. Ciljevi kojima se teži sasvim su u skladu s ostalim komponentama programa, s tematskim područjima i očekivanim postignućima učenika, koja su dana ne samo za svaki razred, već i za svaku nastavnu jedinicu.

Zaključak: trendovi religijskog obrazovanja u katoličkim zemljama

Konfesionalno religijsko obrazovanje sastavni je dio školskog programa u Irskoj, Austriji i Hrvatskoj, jedino je u Sloveniji zastupljen nekonfesionalni pristup.

U analiziranim katoličkim zemljama moglo bi se izdvojiti nekoliko trendova prezentiranja religijskih sadržaja u školi (koji važe i za većinu europskih zemalja) na osnovi različitih kriterija:

1. kriterij : način posredovanja religijskih sadržaja u školama
 - a) kao konfesionalno obrazovanje (koriste se različiti nazivi – religijsko obrazovanje, religija, vjeronauk) – Irska, Austrija, Hrvatska;
 - b) kao ne-konfesionalno obrazovanje (koristi se naziv religije i etika) – Slovenija;
 - c) religijski sadržaji su integrirani u neke druge predmete (materinji jezik i književnost, povijest, geografija, umjetnosti) – sve analizirane zemlje.
2. kriterij – vrste konfesionalnog odnosno nekonfesionalnog religijskog obrazovanja

²⁰ Iz prakse katoličkog vjeronauka u školi poznato je da određeni broj vjeroučitelja pohađanje školskog vjeronauka povezuje s obavezom pohađanja mise.

- a) prvi trend se veže za posredovanje religijskih sadržaja na tradicionalan, konfesionalan način, na ono što je razumljivo pod pojmom vjeronauk. Toj grupi pripadaju Austrija i Hrvatska (i većina tranzicijskih zemalja); u oba kurikulumata eksplicitno se povezuju obrazovni s katehetskim, pastoralnim i evangelizacijskim sadržajima;
 - b) drugi trend se veže također za konfesionalno religijsko obrazovanje, ali više s konfesionalno kulturološkim nego doktrinarnim i normativnim pristupom religijskom fenomenu, čime se po svojim ciljevima postupno približio nekonzfesionalnom pristupu. Takav pristup karakterizira Irsku (i niz sjevernoeuropskih i zapadnoeuropskih zemalja); pohađanje nastave se ne povezuje s odlaskom u crkvu;
 - c) treći trend, nekonzfesionalno religijsko obrazovanje karakterizira Sloveniju.
3. kriterij – s obzirom na karakter predmeta – je li obavezan ili izboran:
- a) konfesionalno religijsko obrazovanje kao obavezan predmet zastupljeno je u Austriji;
 - b) konfesionalno religijsko obrazovanje kao obavezan/izborni predmet zastupljeno je u Irskoj i Hrvatskoj;
 - c) nekonzfesionalno religijsko obrazovanje kao obavezan/izborni predmet zastupljeno je samo u Sloveniji.

4. kriterij – s obzirom na dominantne ciljeve predmeta

Sva tri analizirana kurikulumata za religijsko obrazovanje zalažu se za ostvarivanje sljedećih konkretnih ciljeva:

- a) razvijanje kompetencija znanja, vještina i vrijednosti – na općeobrazovnoj razini, a odmah zatim na razini znanja o vlastitoj konfesiji i vlastitoj religijskoj tradiciji;
- b) razumijevanje duhovnosti kao fenomena (promišljanje osobnih vjerskih pozicija, različitih putova za svladavanje graničnih situacija, razumijevanje svete dimenzije);
- c) prijenos tradicije i oblikovanje identiteta učenika (razumijevanje sadašnjosti i povijesti vlastite religijske tradicije);
- d) razumijevanje drugih religijskih i nereligijskih svjetonazora.

Irski osobito apostrofira kao cilj predmeta građanski odgoj i odgoj za mir i toleranciju (uviđanje i smanjivanje nesporazuma i predrasuda, težnja ekumenskom i interkulturnom razumijevanju, život u svijetu kulturne i religiozne različitosti), a neki od spomenutih aspekata navedene su i u austrijskom i hrvatskom kurikulumu.

Austrijski, a osobito hrvatski kurikulum zalažu se za sljedeće ciljeve u nastavi predmeta:

- a) rast u vjeri (zahvalno i odgovorno poimanje sebe kao božjeg stvorenja i svijeta kao božjeg djela, kršćansko svjedočanstvo kao izazov);
- b) povezivanje nastave s katehezom i pastoralom te evangelizacijom.

U predmetu *religije i etika* u Sloveniji apostrofirana je obrazovna razina prezentacije religijskih sadržaja, s naglaskom na prijenosu tradicije (apostrofiranjem kršćanstva kao prevladavajuće religije kako u Sloveniji tako i u Europi) i zalaganjem za ljudska prava. Osim toga, naglašen je interkulturalni pristup.

Na kraju ove komparacije mogli bismo analizirane pristupe poučavanju religijskih sadržaja pokušati smjestiti u, kako G. Davie slikovito kaže, europski «cjeloviti spektar religijskog obrazovanja – od gotovo nerazrijeđene konfesionalne poruke do svjesne pripreme djece za život u svijetu u kojem šarolik raspon religijskih ideja čini značajan dio kulturne razmjene» (Davie, 2005). Prema rezultatima ove analize, sasvim «nerazrijeđene konfesionalne pouke» u analiziranim zemljama nema (barem na razini predmetnih kurikuluma), a najbliža tome je Hrvatska, pa Austrija, Irska se nalazi negdje na sredini s nekom vrstom “kulturološkog vjeronauka”, a Slovenija je, s nekonfesionalnim religijskim obrazovanjem, na suprotnom kraju kontinuuma.

Naravno, treba biti svjestan i nedostataka oba koncepta religijskog obrazovanja: konfesionalnoga i nekonfesionalnog.

Konfesionalno religijsko obrazovanje kao jedini izvor informacija o religiji daje učenicima manje ili više reduciranu i konfesionalno obojanu sliku povijesnih oblika pojedinih religija i religijskih pokreta u suvremenom svijetu. Kolikogod se nastavnici i autori udžbenika vjeronauka trudili da ozbiljno i tolerantno prezentiraju druge kršćanske religije, ne-kršćanske religije i nove religijske pokrete, konfesionalni pristup je nužno ograničen već po definiciji. Krajnji cilj svake evangelizacije (a svaki vjeronauk bar do određene mjere jest evangelizacija), bez obzira kako tolerantno ona bila izvedena, je obraćenje na pravu vjeru. I svaka religija je prava, s njene točke gledišta. Poučavanje religijskih sadržaja bez alternativnoga predmeta vjeronauku u javnoj školi jedan važan dio obrazovnih sadržaja prepušta isključivo konfesionalnoj vizuri.

Nekonfesionalno religijsko obrazovanje može, u nastojanju da ostane neutralno i objektivno, pobuditi u djeci ravnodušnost prema religiji, može dovesti do neuvažavanja religija i obezvrjeđivanja čitavog koncepta religije. Stoga neki autori predlažu da se koncept *učenja o religijama* nadopuni *učenjem iz religije*, s ciljem razumijevanja i pronalaženja vlastitoga odnosa (posvećenosti ili protivljenja) religiji. Taj koncept (koji se primjenjuje u Engleskoj) smatra se kontroverznim: može biti interpretiran kao oblik zamaskiranog konfesionalnog obrazovanja, ali može i motivirati učenike na dublje i kritičko razmišljanje (Spinder, 2002. prema Kodelja, Bassler, 2004).

Na kraju treba naglasiti da postoji svijest o vjerojatnom postojanju razlika između postuliranih ciljeva kurikuluma za religijsko obrazovanje i njihove primjene u praksi, u kojoj može doći do bitnih odstupanja. Prije svega, poučavanje religije kao školskog predmeta, više od ostalih predmeta ovisi o učiteljima koji ga predaju. Zbog toga je važno koje metode se u nastavi koriste, široko znanje i razvijena sposobnost za empatiju kod učitelja. Kao što kaže G. Davie, za učitelja su,

kao i za učenika, granice između akademskog učenja i osobnog uključivanja vrlo tanke. Jer empatija s vjerskim ili duhovnim zahtijeva gotovo neizbježno određeni stupanj emocionalnog uključivanja, osobito ako se u nastavu uključe iskustvene metode (Davie, 2005).

LITERATURA: vidi popis literature u inačici članka na engleskom jeziku.